

Leermonumenten | Stadswandeling

Dordrecht telt meer dan duizend momenten. De geschiedenis van elk monument kan ons het heden beter leren begrijpen en vertelt iets over wie we zijn. Geen mooier thema voor Hollands oudste stad dan: Leermonument! De route begint en eindigt bij het oude Stadhuis. Wandel en leer Dordrecht kennen!

1

De belangrijkste besluiten voor de stad Dordrecht zijn gevallen in dit kolossale gebouw. Maar de stadsbestuurders waren niet de eerste gebruikers. Uit Brugge gevluchte kooplieden lieten dit gotisch beursgebouw in 1383 bouwen om er stoffen te kunnen verhandelen. Vanaf 1544 was het een representatieve bestuurstempel en politieke arena die gemeenteraad heet. **Het stadhuis** is tevens een leerschool voor Huwelijks Geluk. Geliefden verbinden zich hier in de echt. Het stadhuis heeft tussendoor een flinke make-over ondergaan. Tussen 1834 en 1845 werd een neoclassicistische voorgevel opgetrokken, compleet met ijzeren leeuwen en Grieks aandoende zuilen.

Vervolg links langs stadhuis

2

De Gulden Os, suffend bovenop de trapgevel, waakt over het belangrijkste kenniscentrum. Zijn troon is de arduinstenen trapgevel, die het gotische gebouw al vanaf 1523 siert. Sinds 1986 is de openbare bibliotheek er gevestigd. Hier komen 'kennis en vaardigheden' samen in de vorm van boeken, computers en workshops. Café Americain is de ontmoetingsplaats. De naam is ontleend aan een vroeger trendsettend café-restaurant en zalencentrum in Amerikaanse stijl op dezelfde plek. De Gulden Os heeft veel sloopplannen overleefd. Maar gelukkig won kennis het uiteindelijk van alle dwaze plannenmakers.

Loop door naar Groenmarkt 19

3

Het brede pand Schefferstaete ontleent zijn naam aan een vroegere brouwerij. In 1720 liet de Dordtse regent Hugo Eelbo hier een groot huis bouwen. Het bood onderdak aan een burgemeester, maar ook aan bewoners van bejaardenhuis Huize Johanna en medewerkers van de Kamer van Koophandel.

Nu is het een domein voor leergierige jongeren in de horeca. **Lunchroom Den Witten Haen** is onderdeel van Philadelphia Zorg. De stichting biedt begeleiding en ondersteuning aan mensen met een (verstandelijke) beperking en anderen.

Loop iets verder door

4

Via de geschiedenis van het **Scheffersplein** leer je de oorspronkelijke Dordtenaar een beetje kennen. Het Scheffersplein werd heel lang gebruikt voor de markt. Toen die handel zich naar het Statenplein verplaatste, kwam bij sommigen de gedachte op dat je er terrassen kan aanleggen. De calvinistische volksaard van de eilandbewoner kreeg een bourgondisch trekje.

Het plein dekt water toe en is dus ook een brug. Onderlangs stroomt het water van de Voorstraatshaven op het vage ritme van getijden. In 1854 besloot het gemeentebestuur de brug te verstevigen met veertien gietijzeren spanten, een unicum in die tijd. Kunstschilder Ary Scheffer geeft sinds 1862 zijn naam en beeld aan het plein.

Vervolg straat en sta stil bij eerste hoek naar rechts

[Lees verder op de volgende pagina >>](#)

Leermonumenten | Stadswandeling

5

Deze schepping van stadsbouwmeester Itz uit 1841 kende de meest uiteenlopende gebruikers. Boter, kaas en eieren gingen er maar kort van de hand. Het gebouw deed langer dienst als schilderijenmuseum, de voorloper van het Dordrechtse Museum. In 1904 werden de zalen ingeruimd voor boeken.

In de eerste Nederlandse openbare bibliotheek konden Dordtenaren de boeken niet alleen lezen, maar lenen en mee naar huis nemen! Na 1970 veranderde de **Boterbeurs** in een Centrum voor Buitenlanders en – weer later – tot Sinterklaashuis. Nu is het een complex met vijf royale woonappartementen, naar ontwerp van architect Hendrik Jan Groeneweg.

Sla voor de Boterbeurs rechtsaf, naar Wijnbrug.

6

Op de **Wijnbrug** komen in een bescheiden gebaar Amsterdam en Venetië samen. Amsterdam vanwege de Gouden Bocht (ter linkerzijde) en Venetië vanwege de huizen in het water. Zeker, het is kleinsteds, maar niettemin is hier sprake van Dordtse allure.

Kijk naar rechts en leer waarom het Scheffersplein in werkelijkheid een brug is.

Loop door, steek Voorstraat over naar Nieuwstraat.

7

De Berckepoort is een van de oudste monumentale woonhuizen van Nederland. Het complex van gebouwen dateert uit het midden van de 16de eeuw. Naamgever is Matthijs Berck, invloedrijk wijnverkoper met vrienden in de hoogste kringen, die graag kwamen drinken en logeren. De hertog van Alva, maar ook diens vijand Lumey, de aanvoerder van de Geuzen, mochten er op gastvrijheid rekenen. Ook Willem van Oranje verbleef graag in Dordrecht.

In de 18de eeuw stierf de familie Berck uit, waarna het stadsbestuur van Dordrecht het aankocht. De Berckepoort raakte in verval.

Toch kreeg het nog educatieve bestemmingen, zoals een lokaal voor anatomische lessen, verenigingslokaal, Franse school en meisjesschool. Vanaf 1997 werden er tijdens cursussen van ToBe de creatieve geesten van Dordtenaren geslepen, maar sinds de verhuizing in 2013 is het een hol gebouw.

Sla linksaf, Hofstraat in

8

De Statenschool is een schoolgebouw uit het boekje. Hoge trapgevels, decoratief metselwerk, rood-witte luiken en een voornaam bordes geven allure aan dit Rijksmonument. De school werd in 1913 gebouwd in een Hollandse neorenaissancestijl.

Over de volle breedte van de Statenschool loopt een lange gang, waaraan de lokalen zijn gelegen. Die zijn op het zuidoosten gericht, richting het licht maar niet te veel. Het idee was dat 'de ogen tegen het felle licht beschut zijn, zonder dat de desinfecterende kracht der zon behoeft te worden uitgeschakeld'. In de ruim honderdjarige geschiedenis is niet veel aan het schoolgebouw veranderd. Alleen de leerkrachten en leerlingen zijn telkens nieuw, die komen en gaan met een berg kennis in hun rugzak.

[Lees verder op de volgende pagina >>](#)

Leermonumenten | Stadswandeling

Sla linksaf, Hofstraat in

Het Hof is een verzamelplaats van een rijke Dordtse, religieuze en Nederlandse geschiedenis. De gebouwen rond het plein waren vanaf 1275 onderdeel van een kloostercomplex. Augustijner bedelmonniken woonden en werkten hier, maar baden in de dichtbij gelegen Augustijnenkerk. Ze hadden de beschikking over een bibliotheek, brouwerij en ziekenzaal.

De monniken vertrokken, waarna in 1572 politieke en staatkundige geschiedenis werd geschreven. Op last van Willem van Oranje werd de Eerste Vrije Statenvergadering belegd. De geheime bijeenkomst leidde tot een georganiseerde opstand tegen de Spaanse overheerser en – onbedoeld – tot de vorming van de Nederlandse staat.

De zalen werden in 1837 vrijgemaakt voor de allerarmsten van Dordrecht. Kinderen werkten en gingen zelden naar school. Op de openbare armenschool kregen de minstbedeelden gratis onderwijs, anderen betaalden een gering bedrag. Als drie kinderen uit één gezin op school zaten, kwam het bedrag neer op één cent per dag. Zo kreeg het al snel de naam 'centenschooltje'. Nu is er het museum Het Hof van Nederland in gevestigd, zeker een bezoek waard.

9

Loop door de poort korte zijde, daarna rechtsaf de Voorstraat op.

Het hoge bordes van een voormalige burgemeesterswoning aan de Voorstraat 190-192 geeft toegang tot **Pictura**, het oudste kunstenaarsgenootschap van Nederland. Sinds 1774 komen werkende kunstenaars en kunstliefhebbers er samen, om te schetsen, etsen, schilderen en al pratend en drinkend de geestelijke vrijheid te vieren. Het trefpunt is vanaf 1901 dit huis Oostenrijk, daarvoor wisselden ze vaker van plaats.

Schilder Abraham van Strij en zijn vrienden richtten het genootschap op na een inspirerend dagje-uit op het Eiland van Dordrecht. Bij de verhuizing naar 'Oostenrijk' kregen dertien kunstenaars de beschikking over een eigen atelier en expositieruimten, uniek in Nederland. Pictura wil een podium zijn voor hedendaagse kunst en organiseert meerdere exposities per jaar.

10

Vervolg door Voorstraat

Het langgerekte pand op nr. 144 kent een bijzondere geschiedenis. In 1876 ging er het eerste kinderdagverblijf van start. Het was een 'bewaarplaats' van zieke peuters en kleintjes van alleenstaande moeders die moesten werken, later ook voor buitenechtelijke kinderen. **De Blijde Hoek** behield de functie van kinderopvang tot 2012.

De eerste crèche van het land was een initiatief van mejuffrouw Ewaldina Pijzel, een ongehuwde domineesdochter. Onder haar hoede mochten kinderen vanaf acht uur 's ochtends worden gebracht, als ze maar vooraf grondig waren gewassen. Het tarief voor één hele dag was twaalf cent.

11

Sla linksaf naar de Distelsteiger, daarna rechtsaf de kade op.

Lees verder op de volgende pagina >>

Leermonumenten | Stadswandeling

12

De Taankade loopt langs de Wijnhaven, voorheen Oude Haven genoemd. Die naam kreeg het niet voor niets. Dit was ooit de monding van de **Thuredrith**, een kleine aftakking van de Merwede. De loop van de geul veranderde voortdurend in een zompig, delta-achtig landschap. Op de oeverwallen vestigden mensen zich met hun vee. Aan weerszijden van de Thuredrith kwamen nederzettingen tot leven, en uiteindelijk een stad met de naam Dordrecht.

Loop naar het begin van de haven

13

Dordrecht telde ooit achttien stadspoorten. **De Groothoofdspoort** bleef gespaard. Het bouwwerk werd tussen 1440 en 1450 opgemetseld. Pas in 1640 kreeg het de naam Groothoofdspoort. Die grootse naam verdiende het, want over de oorspronkelijke laatgotische poort werd een nieuwe renaissancepoort gebouwd. Vanaf 1692 siert een achtkantige koepel de belangrijkste stadspoort. De plek was het voornaamste havenhoofd. Dordtse burgers, vreemdelingen, maar ook keizers en koningen kwamen er aan land. De entree paste bij hun status. De laatste vorst die per schip arriveerde, was op 27 april 2015 koning Willem-Alexander, met in zijn kielzog koningin Maxima.

Loop door de poort naar de rivierzijde

14

Dit is Dordrechts minst tastbare maar misschien wel belangrijkste monument. Het is helemaal opgetrokken uit Licht, Lucht en Water. Hier ervaar je de stad op een eiland. In een groots gebaar komen op het **Drierivierenpunt** de rivieren Merwede, Noord en Oude Maas samen.

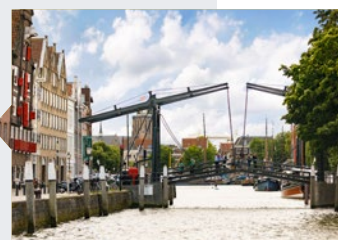
Dichters, schrijvers en schilders kwamen speciaal naar deze plek, en verloren zich in opgetogenheid over de weidse aanblik. Ze keken naar een natuurzuiver spektakelstuk, gebed het fameuze Hollandse licht. Buitenlandse kunstenaars gingen in dit droomdecor op zoek naar de zeventiende-eeuwse stad van de beroemde schilder Aelbert Cuyp.

Linksaf, naar de ophaalbrug

15

De Damiatebrug (1855) biedt een mooi uitzicht over de Wolwevershaven. De haven was lang een levendige overslagplaats van goederen, zoals ook hout en wijn. Met de handel was het omstreeks 1880 in Dordrecht vrijwel gedaan. Wat overbleef was de stoomsleepvaart, waarvan een enkel schip (Pieter Boele) bewaard is gebleven. Een dode haven is het niet. Op de oude binnenschepen, de 'bruine vloot', wonen nieuwe eigenaren met hun gezinnen. Met veel toewijding onderhouden en repareren ze dit maritieme erfgoed.

Langs de kade staan Dordts mooiste huizen. Zeer de moeite waard zijn de panden met de nummers 9 (Patriciërshuis, Museum aan de Maas), 21 (Huis de Meerminnen) en 30 (pakhuis Stokholm).

Sla linksaf, het Vlak op.

Lees verder op de volgende pagina >>

Leermonumenten | Stadswandeling

16

Gezichtsbepalend in de Wolwevershaven is de hijsinrichting van **L. Straatman**. De scheepslijft hoorde sinds 1902 bij de machine- en ketelfabriek op de kade en voorzag schepen een eeuw lang van nieuwe roeren of schroeven. Maar met het verdwijnen van de bedrijvigheid uit de binnenstad, verloor het dok zijn functie en waardigheid. Het stortte ooit deels in. Na een gezamenlijke inspanning van particuliere, ondernemers en de gemeente Dordrecht kon het schroevendok worden gerestaureerd. Sinds 2018 is Straatman weer de trotse blikvanger.

Loop door naar Aardappelmarkt, kade Nieuwe Haven

17

Gezien vanaf de Aardappelmarkt strekt zich de **Nieuwe Haven** uit, onderbroken de knikkende, lange IJzeren Brug. Aan het eind doemt de Grote Kerk op, met zijn scheve toren als machtig bakken in de omgeving. De Nieuwe Haven werd in 1410 gegraven en was lang de ligplaats voor handels- en vissersschepen. Tegenwoordig is het de thuishaven van de Koninklijke Roei- en Zeilvereniging.

Vervolg kade links langs de haven

18

Op een intiem pleintje staat een markant, door nieuwbouw ingepakt gebouw. De unieke gietijzeren luifel van de visafslag is een product van de Dordtse fabriek Penn & Bauduin. Bovenop het dak liggen een paar vette vissen. Het stenen gebouwtje diende als opslag voor manden en weegschalen. Onder de gietijzeren kap gingen tot kort na de Tweede Wereldoorlog zalm, spiering en griet van hand tot hand.

Na opheffing van de **vismarkt** bleef het monument heel lang leeg en nutteloos achter. Tot vindingrijke architecten gingen tekenen en het smalle pandje omhulden met een ruime, moderne jas. Nu serveert een horecaondernemer er pizza's, voor wie dat wil ook met vis.

Loop door langs kade

19

Over de Nieuwe Haven uitgespreid ligt de wonderlijke **Lange IJzeren Brug**, een schepping uit 1855 van stadsbouwmeester Itz. Dichter Kees Plaisier omschreef de brug treffend als een 'accolade tussen twee kades'.

Sla linksaf, Vleeshouwersstraat

20

De Vleeshouwersstraat, ooit het domein van kleine slaggers, is nu een van de leukste couleur locale-straatjes van Dordrecht. Maar het had weinig gescheeld of het was gesloopt geweest. Woningbouwvereniging Vooruitgang trok in 1984 lering uit de al te rigoureuze stadssanering van de jaren '60 en besloot tot redding van de verpauperde pandjes. Het restauratieproject betekende een wending in het denken en werd een voorbeeld voor de stad en het land.

Halverwege de straat (nr. 27) staat het enige modern ontworpen huis, van architect Abe Bonnema. De ossenkop verderop hoog aan de gevel is in 1835 door de Antwerpenaar M.J. Brugman opgehangen boven diens leerlooierij en schoenmakerij.

Sla aan het einde rechtsaf, loop even door. Eindpunt!

Einde van de route

Leermonumenten | Stadswandeling

